

Trestní právo – úvod, základní pojmy¹

Odvětví veřejného práva, součást právního řádu

- **Trestní právo hmotné** : chrání nejdůležitější statky společnosti, zejména práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob a dalších subjektů, jako i právem chráněné zájmy společnosti a státu včetně ústavního zřízení ČR před trestnými činy taxativně uvedenými v trestním zákoníku, upravuje podmínky trestní odpovědnosti, zejména stanoví, co je trestným činem a jaké jsou jeho zákonné znaky a vymezuje tresty a ochranná opatření, které lze uložit pachateli trestného činu případně, že bude v řízení před soudem prokázána jeho vina.
- **Trestní právo procesní**: postup OČTŘ (orgánů činných v trestním řízení – PČR, SZ, soudy) při zjišťování a objasňování trestné činnosti, postup v řízení před soudem, vynesení spravedlivé rozhodnutí o vině a trestu, ochranném opatření, případně o nároku na náhradu škody, postup při výkonu jednotlivých rozhodnutí, postup při právním styku s cizinou (evropský zatýkací rozkaz, mezinárodní zatýkací rozkaz)

Základ trestní odpovědnosti, neboli viny představuje s určitým pachatelem spojený čin soudně trestný (TČ, provinění) a právním následkem viny jako základu trestní odpovědnosti je trest ochranné opatření, opatření, pokud jako sankce postihuje trestně odpovědného pachatele.

Funkce TP:

Ochranná: ochrana společnosti před kriminalitou

Regulativní: vymezení podmínek a hranic trestní odpovědnosti

Preventivně represivní: předcházení TČ a individualizovaný a spravedlivý postih pachatelů TČ

Základní pramen TPH představuje: trestní zákoník č. 40/2009 Sb., účinný od 1.1.2010 a dále zákon o soudnictví ve věcech mládeže 218/2003 Sb.

Trestní zákoník:

Z hlediska viny a trestu se rozděluje na obecnou část (obsahuje ustanovení společná všem trestným činům a jejich pachatelům) a zvláštní (taxativní výčet skutkových podstat trestných činů).

Používání trestních zákonů:

§ 2

Trestnost činu a doba jeho spáchání

(1) Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele **příznivější**.

¹ Základní podklad: zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 213/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů a dále publikace Kratochvíl, V. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. C.H. Beck. Praha 2009.

(2) Jestliže se zákon změní během páchaní činu, užije se zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchán.

(3) Při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího.

(4) Čin je spáchán v době, kdy pachatel nebo účastník konal nebo v případě opomenutí byl povinen konat. Není rozhodující, kdy následek nastane nebo kdy měl nastat.

§ 3

Užití zákona účinného v době rozhodování

(1) Pachateli lze uložit vždy **pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje.**

(2) O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.

Příklady:

Jan Novák spáchal trestnou činnost v listopadu 2009, avšak u soudu se jeho trestní věc začala projednávat až ke dni 1.5.2011. Dne 1.1.2011 však vstoupil v účinnost nový trestní zákoník. Úkolem soudu je tedy přezkoumat příslušné skutkové podstaty trestných činů spáchaných Janem Novákem a pokud bude příznivější právní úprava v trestním zákoně účinném do 31.12.2009, využije této právní úpravy. Pokud bude příznivější právní úprava v trestním zákoníku účinném od 1.1.2010, pak využije právní úpravy účinné od 1.1.2010.

Jan Novák se od ledna 2009 dopouštěl až do května 2010 (včetně) trestné činnosti spočívající v tom, že v Brně ani nikde jinde nehradil výživné na svoje děti (A. Novák, B. Novák), a to i přes to, že mu tato povinnost byla uložena rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 1.2.2005, sp. zn. 32 NC 2/2005, a tato povinnost mu rovněž vyplývá i ze zákona o rodině, dluh na výživném činil ke dni 31.5.2011 činil 100.000,- Kč.

- protože trestné jednání bylo ze strany obviněného ukončeno ke dni 31.5.2010, jeho jednání tedy soud bude posuzovat podle právní úpravy účinné od 1.1.2010.

Základy trestní odpovědnosti

Definice TČ:

Protiprávní čin, který konkrétně vykazuje trestním zákoníkem diferencovaně stanovený typový charakter a stupeň jeho společenské škodlivosti vyjádřený v jeho skutkové podstatě pomocí znaků subjektu, objektivní stránky, objektu a subjektivní stránky, za nějž TZ stanoví trest, ochranné opatření, opatření.

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

§ 12/2 tzv. materiální korektiv: OČTŘ – orgán činný v trestním řízení, tedy soud , státní zástupce i policejní orgán musí hodnotit konkrétní společenskou škodlivost činu z hlediska v § 39/2 TZ.

§ 12

Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe

(2) Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

§ 39

Stanovení druhu a výměry trestu

Odstavec 2

Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.

Klasifikace tč:

TRESTNÝ ČIN:

§ 111 TZ:

Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

§ 14

Přečiny a zločiny

Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

čin jinak trestný:

- a) čin relativně beztrestný vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, protiprávní, škodlivý pro společnost. Avšak s nedostatkem způsobilého subjektu, subj, stránky, jednání, absence objektu trestného činu, nedostatek příčinného vztahu mezi jednáním a následkem.
- b) protiprávní čin nevykazující žádný stupeň společenské škodlivosti (popř. činy v krajní nouzi, nutné obraně)

Formální stránka TČ:

- skutková podstata TČ – trestněprávní forma vyjádření trestného činu, zákonný typ trestného činu (model), odráží reálnou existenci pro společnost natolik typicky škodlivých jednání, proti nimž je jí nutno chránit trestními sankcemi.

Třídění sptč:

Základní:

§ 205

Krádež

(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou,

b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí,

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo

e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Kvalifikované: (škodlivější znaky TČ)

§ 140

Vražda

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě,

c) na dítěti mladším patnácti let,

d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,

e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně,

i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo

j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.

Privilegované: znaky činu pro společnost méně škodlivého:

§ 141

Zabití

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí v **silném rozrušení** ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.

Struktura skutkové podstaty tč:

SUBJEKT TČ:

FO, která svým jednáním naplnila všechny znaky skutkové podstaty ve všech jeho zákonných formách (§22,23,111 TZ)

Obligatormní znaky subjektu TČ:

Věk: § 25 TZ, § 2/1 ZSM

Věk

Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný

(dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin!)

§ 2

(1) Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí

- a) mládeží děti a mladiství,
- b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil

osmnáctý rok svého věku.

Nutno odlišovat tzv. věk matrikový: počítaný od data narození, které je uvedeno v matrice narozených dětí a věk mentální (celkovou vyspělost pachatele – biologická, psychologická, sociální a mravní úroveň)

§ 5

Odpovědnost mladistvého

(1) Mladistvý, který v době spáchání činu **nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.**

(2) Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.

Příčetnost: § 26, § 360 TZ

§ 26 TZ upravuje tzv. nezaviněnou nepříčetnost

§ 26

Nepříčetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

§ 123

Duševní porucha

Duševní poruchou se rozumí mimo **duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.**

§ 360 TZ upravuje tzv. zaviněnou nepříčetnost:

§ 360

Opilství

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepříčetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepříčetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepříčetnosti.

Příklad: pachatel, poté co společně se svou přítelkyní při oslavě vědomě(zaviněně) požili alkoholické nápoje v kombinaci s pervitinem, se dostal do stavu nepříčetnosti a v něm svoji přítelkyni zastřelil legálně drženou pistolí. (čin jinak trestný – vražda § 140/1 TZ by musel být posuzován podle § 360/1 TZ)

Zmenšená příčetnost: § 27 TZ

Nemá za následek beztrestnost, může vést nanejvýš k tzv. privilegované trestnosti viz. § 142 TZ.

§ 27

Zmenšená příčetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně příčetný.

§ 142

Vražda novorozeného dítěte matkou

Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.

Fakultativní znaky subjektu TČ:

Konkrétní subjekt – má zvláštní vlastnost - § 142 – matka novorozeného dítěte

Speciální subjekt – má zvláštní způsobilost nebo postavení - voják

Třídění subjektů:

Dospělí x mladiství

Obecní x konkrétní x speciální

Přímí pachatelé x nepřímí pachatelé (§ 22 TZ)

§ 22

Pachatel

(1) Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.

(2) Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu **užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně.** Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu

užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

Objektivní stránka TČ:

Charakterizuje trestný čin z jeho vnějšího pohledu:

Obligatorní znaky:

Jednání, následek, příčinný vztah mezi jednáním a následkem

Fakultativní znaky:

Místo, čas, způsob jednání, účinek

Jednání:

(konání x opomenutí – např. neposkytnutí pomoci - § 150 TZ, zanedbání povinné výživy § 196/1 TZ)

Následek: (může mít podobu ohrožení popř. poruchy)

Jeho typickým vyjádřením může být např. výše způsobené škody § 138 TZ

§ 137

Stanovení výše škody

Při stanovení výše škody se vychází z **ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodává**. Nelze-li takto výši škody zjistit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav. Přiměřeně se postupuje při stanovení výše škody na jiné majetkové hodnotě.

§ 138

Hranice výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty

(1) Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující částky 5 000 000 Kč.

(2) Částek uvedených v odstavci 1 se užije obdobně pro určení výše prospěchu, nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí, hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty

Příčinný vztah: (kauzální nexus)

Příčinný vztah mezi jednáním a následkem:

„jednání je příčinou následku,, (teorie podmínky)

v důsledku opilosti řidiče dojde k havárii, kterou je někomu ublíženo na zdraví

§ 274

Ohrožení pod vlivem návykové látky

(1) Kdo vykonává **ve stavu vylučujícím způsobilost**, který si **přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání** nebo **jinou činnost**, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,

b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo

c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.

Objekt TČ a předmět útoku:

Objekt : vztah či zájem na určitých hodnotách (právní statek) jehož ohrožení nebo poruchu způsobem a v míře, kterou předpokládá TZ je nezbytné v individuálním a celospolečenském zájmu postihnout trestněprávními sankcemi a tím jej chránit.

Předmět útoku:

Na něj pachatel svým činem působí (útočí):

Př. Krádež automobilu: (předmět útoku je automobil), les např. u TČ poškozování lesa těžbou § 295 TZ

SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA TČ:

Obligaturní znak:

Zavinění

Fakultativní:

Motiv, pohnutka, cíl, záměr

Zavinění:

Psychický vztah pachatele k poruše či ohrožení objektu trestného činu nebo jeho předmětu útoku, jakož i k jeho jednání uvedenému v TZ.

Složka vědomostní: vědění, intelektuální, představová

Složka volní: zaměření vůle

Formy zavinění:

Úmysl: §15 TZ

§ 15

Úmysl

(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrožit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrožit zájem chráněný takovým zákonem.

Nedbalost: §16 TZ

§ 16

Nedbalost

(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrožit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

(2) Trestný čin je spáchán **z hrubé nedbalosti**, jestliže přístup pachatele k požadavku náležitě opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

Příklad:

§ 196

Zanedbání povinné výživy

- (1) Kdo neplní, **byt' i z nedbalosti**, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.
- (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,
- a) vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze, nebo
- b) byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

§ 201

Ohrožování výchovy dítěte

- (1) Kdo, **byt' i z nedbalosti**, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že
- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (2) Kdo umožní, **byt' i z nedbalosti**, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,
- b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu,

c) spáchá-li takový čin opětovně, nebo

d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST:

Uplatňují se tam, kde je jinak formálně naplněna SPTČ

Přichází v úvahu u kteréhokoliv TČ

Vylučují společenskou škodlivost a v důsledku i protiprávnost a trestnost činu

Krajní nouze: § 28/1 TZ

Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací **nebezpečí přímo hrozící** zájmu chráněnému trestním zákoníkem, není trestným činem.

Prameny nebezpečí: přírodní síly, technické nedostatky, fyziologické procesy organismů, psychické a fyzické donucení, nebezpečné lidské jednání.

Př. Horký letní den, 40 stupňů Celsia, dítě v autě, rodič nikde, dítě trpí horkem, rodič se nevrací, rozbíjím okno cizího auta, za účelem poskytnutí pomoci dítěti.

Nutná obrana: § 29 TZ

Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Útok musí hrozit přímo – hrozba musí být opravdová a bezprostřední

Jednání proti útoku který už začal a ještě neskončil

Obrana musí být přiměřená

Svolení poškozeného § 30 TZ

Trestný čin nespáchá, kdo **jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.**

Svolení podle musí být **dáno předem nebo současně s jednáním osoby páčající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně**; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům.

Příklad:

typicky u majetkové trestné činnosti, souhlas majitele objektu např. s jeho výzdobou sprejery, kdy bez jeho souhlasu by se jednalo o TČ poškozování cizí věci ve smyslu § 228/2 TZ.

S výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s

právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.

Přípustné riziko § 31

Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak. (např. postup tzv. lege artis, podnikatelské riziko

Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přiči dobrým mravům.

Oprávněné použití zbraně § 32

Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem – př- zákon a PČR, zákon o zbraních a střelivu.

Okolnosti v zákoně neuvedené:

- výkon práva a plnění povinnosti – PČR – zadržení podezřelého, vazba, domovní a osobní prohlídka
- lékařský zákrok způsobem odpovídajícím poznatkům současné vědy se souhlasem pacienta a v souladu s léčebným záměrem
- splnění závazného rozkazu (u vojáků)

TRESTNÍ SANKCE:

Druhy trestních sankcí

Trestními sankcemi jsou tresty a ochranná opatření.

Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.

Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.

Přiměřenost trestních sankcí

Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného

činu a poměrům pachatele.

Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.

Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

Stanovení druhu a výměry trestu

Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k **povaze a závažnosti** spáchaného trestného činu, k **osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele** a k jeho **dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy**; dále přihlédne k **chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu**, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.

Druhy trestů

Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty

odnětí svobody,

domácí vězení,

obecně prospěšné práce,

propadnutí majetku,

peněžitý trest,

propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

zákaz činnosti,

zákaz pobytu,

zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,

ztrátu vojenské hodnosti,

vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se rozumí

- nepodmíněný trest odnětí svobody
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,

- podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Dohled:

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby (dále jen „probační úředník“), spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.

Účelem dohledu je

- sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Dohled nad pachatelem provádí probační úředník.

Povinnosti pachatele

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plán dohledu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje

Povinnosti a oprávnění probačního úředníka

- Probační úředník je povinen vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, být mu nápomocen v jeho záležitostech a plnit pokyny předsedy senátu směřující k výkonu dohledu a k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Probační úředník je povinen probační plán pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k osobním, rodinným a jiným poměrům pachatele.
- Poruší-li pachatel, kterému byl uložen dohled, závažným způsobem nebo opakovaně podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, **informuje** o tom probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil. Při méně závažném porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo přiměřených omezení a přiměřených povinností probační úředník upozorní pachatele na zjištěné nedostatky a dá mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo přiměřených omezení a přiměřených povinností bude o tom informovat předsedu senátu.
- Nestanoví-li předseda senátu jinak, **zpracuje probační úředník nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o dodržování stanovených podmínek, probačního plánu a přiměřených omezení a přiměřených povinností pachatelem a o jeho poměrech.**

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (§ 54).

Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.

Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin **vraždy podle § 140 odst. 3**, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínky, že

- a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a
- b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá **nejvýše na dvacet let**.

Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává podle jiného právního předpisu ve věznicích.

Domácí vězení

až na dvě léta, odsuzuje-li soud pachatele **přechinu**

Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení **spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin**, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených a též některá z výchovných opatření uvedených

v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Náhradní trest odnětí svobody

Ukládá-li soud trest domácího vězení, stanoví pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Zmařením trestu domácího vězení se rozumí nedodržení jeho podmínek, v takovém případě soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody a zároveň stanoví i způsob jeho výkonu.

Obecně prospěšné práce

Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin; jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného.

Výměra trestu obecně prospěšných prací

Trest obecně prospěšných prací může soud uložit ve výměře od 50 do 300 hodin.

Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou přečinem způsobil.

Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost

Při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihledne soud ke stanovisku pachatele, k jeho zdravotnímu stavu a k možnosti uložení tohoto trestu. Trest obecně prospěšných prací neuloží, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

Výkon trestu obecně prospěšných prací

Obecně prospěšné práce je odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený

- a) nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, nebo
- b) byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.

Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců, i když odsouzený zaviněně přičinil k přeměně trestu podle odstavce 2, a

- a) stanovit nad odsouzeným na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku dohled,
- b) stanovit odsouzenému na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, nebo
- c) stanovit odsouzenému na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku některé z výchovných opatření, je-li ve věku blízkém věku mladistvých.

Na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

Peněžitý trest

Peněžitý trest může soud uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

Výměra peněžitého trestu

Peněžitý trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb.

Denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč.

Počet denních sazeb soud určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Přitom vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den.

Příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby mohou být stanoveny odhadem soudu.

Soud v rozhodnutí uvede počet a výši denních sazeb. Nelze-li od pachatele podle jeho osobních a majetkových poměrů očekávat, že peněžitý trest ihned zaplatí, může stanovit, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách; přitom může určit, že výhoda splátek peněžitého trestu odpadá, jestliže pachatel nezaplatí dílčí splátku včas.

Náhradní trest odnětí svobody

Ukládá-li soud peněžitý trest, stanoví pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta. Náhradní trest nesmí však ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby.

Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

Zákaz činnosti

Soud může uložit trest zákazu činnosti na jeden rok až deset let, dopustil-li se pachatel trestného činu v souvislosti s touto činností.

Trest zákazu činnosti spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis.

Výkon trestu zákazu činnosti

Do doby výkonu trestu zákazu činnosti se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody; započítává se však doba, po kterou bylo pachateli před právní mocí rozsudku oprávnění k činnosti, která je předmětem zákazu, v souvislosti s trestným činem odňato podle jiného

právního předpisu nebo na základě opatření orgánu veřejné moci nesměl již tuto činnost vykonávat.

Byl-li trest zákazu činnosti vykonán, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Soud může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích.

Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Odsouzený je při výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, zejména postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, a považuje-li to probační úředník za potřebné, dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie České republiky.

Do doby výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se doba výkonu trestu odnětí svobody nezapočítává.

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.

Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

Při podmíněném odsouzení stanoví soud zkušební dobu na jeden rok až pět let; zkušební doba počíná právní mocí rozsudku.

Podmíněně odsouzenému může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného

působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Rozhodnutí o podmíněném odsouzení

Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a

a) stanovit nad odsouzeným dohled,

b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené, nebo

c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

Ochranná opatření a jejich ukládání

Druhy ochranných opatření

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova, která je upravena zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

Ochranné léčení je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného a poskytuje ochranu společnosti před nebezpečnými duševně chorými osobami (postiženými duševní poruchou) nebo osobami závislými na návykových látkách jejich umístěním nebo ambulantní péčí v zdravotnickém zařízení, a to s cílem jejich opětovného zařazení do běžného života.

Zabezpečovací detence je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného, který poskytuje ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými duševně chorými osobami

(postiženými duševní poruchou) nebo osobami závislými na návykových látkách, u nichž nemůže splnit svůj účel ochranné léčení, jejich izolací v detenčním ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy, a to zejména s cílem jejich přeřazení do ústavního ochranného léčení

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného, které poskytuje ochranu společnosti tím, že odnímá pachatelům, ale i jiným osobám, obecně nebezpečné věci (např. zbraně, střelivo, výbušniny, jedy, narkotika) nebo jiné věci sloužící k páčání trestných činů (např. padělatelské náčiní, kasařské nebo jiné zločinecké nástroje, peníze určené k financování terorizmu atd.) anebo odčerpává výnosy z trestné činnosti (např. věci či jiné majetkové hodnoty pocházející

z trestné činnosti, peníze nebo jiné hodnoty pocházející z organizovaného zločinu), s cílem odstraňovat prostředky sloužící k páčání nebo podporování trestné činnosti.

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je druhem *ochranného opatření*, jehož podstatou je, že se výrokem soudu (pravomocného rozsudku nebo usnesení) *odnímá vlastnické nebo podobné právo* pachatele nebo jiné osoby k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám, které jsou *v určitém vztahu*, byť zprostředkovaném, k jím spáchanému trestnému činu, a toto vlastnické či obdobné právo přechází na stát

Zahlázení odsouzení:

Účelem institutu *zahlázení odsouzení* je umožnit pachateli, aby po splnění určitých podmínek byly odstraněny nepříznivé důsledky jeho odsouzení, které přetrvávají i po výkonu trestu a které by mu mohly ztěžovat uplatnění v dalším životě. Protože stanovené podmínky odsouzeného pobízejí k tomu, aby vedl řádný život, má zahlázení odsouzení též určitý preventivní charakter. Bylo-li odsouzení zahlázeno, hledí se na pachatele, *jako by odsouzen nebyl. Zahlázením se odsouzení nezrušuje*, pouze zanikají jeho účinky vůči pachateli i ve vztahu k dalším osobám. Doba stanovená k zahlázení odsouzení, pokud se odvíjí od trestu odnětí svobody (1-15 let) začne běžet *ode dne skončení výkonu* tohoto trestu